

Nieuwsbrief 41 van de zwerfsteengroep januari 2011

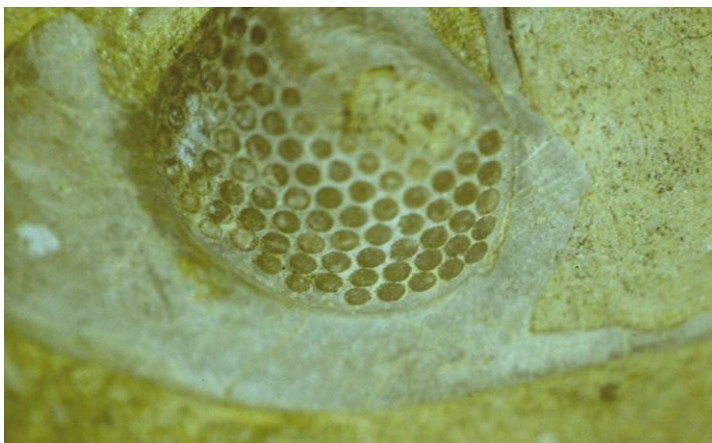
Op 10 januari was er de thema-avond van de zwerfsteengroep gewijd aan trilobieten. Trilobieten leefden in het paleozoïcum van het cambrium tot in het perm. Als zwerfsteenvondsten komen ze voor in de baksteenkalk van het oostelijk grind, in de kalkstenen uit het noordelijk grind, die in Haddorf en Neuenkirchen goed gevonden konden worden. Wat langer geleden was dat ook in Markelo, de Noordoostpolder en de noordelijke Hondsrug mogelijk. Sporadisch treffen we in onder-devonische zandstenen uit het zuidelijk grind eveneens trilobieten aan. Langs de Oostzeekust van Denemarken en Duitsland zijn kalkzwerfstenen te vinden uit het ordovicium en het siluur van Zweden met trilobieten.

Trilobieten bestaan uit drie lobben, de kop, de romp en het staartstuk (het pygidium). De grootte varieert van enkele millimeters tot wel 65 cm.

Trilobieten vervelden tijdens hun groei regelmatig omdat hun uitwendige pantser te klein werd. De meeste fossiele trilobietresten die worden gevonden zijn dan ook vervellingsresten. Kop en romp scheuren vaak via naden open, zodat daar diverse vervellingsresten van overblijven. Het staartstuk vervelt nog al eens compleet.

Ten tijde van gevaar rolden trilobieten zich op net als de huidige keldermotten. Jaap showde ondermeer een vuistgroot opgerold exemplaar van een *Phacops africanus* uit Marokko.

Bij zo'n opgerold exemplaar gaat het echt om het beest zelf. Dat is uiteraard ook het geval bij complete pantsers.

**facetoog van een *Phacops*
tijdvak: midden devoon
akkervondst: bij de
Bellerberg, Eifel
collectie: J.Dreef**

Op de beurzen worden vaak fraaie exemplaren aangeboden uit Marokko en vroeger ook wel uit Rusland en de U.S.A. Die stukken uit Marokko moeten wel met verstand worden aangekocht omdat er nog al eens wat vervalsingen op de markt worden gebracht.

Duitsland (de Eifel), Zweden, Tsjechië en Wales zijn bekende oorden om in situ een en ander te verzamelen. Ook uit Canada, afkomstig uit de ordovidische Georgian Bay formatie, waren een aantal stukken present.

Aan de ogen van trilobieten is ondermeer aandacht besteed in de Gea van 1983. Jaap toonde een blind exemplaar uit Marokko, een Flexicalimene ouzregi, die in de modder leefde. Ook veel Agnostus soorten zijn blind. Uit de Eifel toonde hij een steentje met wel 5 paar facetogen van een of meer Phacops soorten, deze ogen zijn van het schizochroale type. Een cadeau van Anita Vlasveld van een Nileus armadillo heeft een facetoog van het holochroale type.

Rob toonde een bijzonder fraaie Asaphus soort uit Rusland waarvan de bolvormige ogen op steeltjes van een centimeter hoog stonden. Een mooie manier om net boven de modder uit te kijken naar prooi.

In de baksteenkalk worden ook fraaie ogen aangetroffen, Rob en Jaap toonden enkele Chasmops ogen.

Trilobieten lieten ook sporen na in het sediment. Het meest begeerde sporenfossiel is de Rusophycus, een bij elkaar gekrabd bultje waarop werd uitgerust. Jaap toonde er een uit Kinnekule, Zweden.

De kop van sommige trilobieten toont diverse versieringen.

Als voorbeelden werden ondermeer getoond:

Staurocephalus murchisoni uit Tsjechië heeft een voor de kop uitstekende bol; Conolichas triconicus uit de lavendel blauwe baksteenkalk uit Wilsum met een dikke naar achteren staande stekel midden op de kop.

Zweden kent diverse locaties waar het goed zoeken is naar trilobieten. Een er van is het eiland Öland. Daar komt behalve ordovicium ook boven-cambrium voor. Met name de laatste is zeer rijk aan kleine trilobieten.

Getoond werden Olenus truncatus, Leptoblastus stenotus, Sphaeroptalmus alatus, Peltura scarabaeoides en Agnostus pisiformis. Deze laatste is in Kinnekule makkelijker te vinden.

Van de ordovidische trilobieten de veel forsere Megistaspis en Asaphus.

Agnostus pisiformis
tijdvak: boven cambrium
vp: Blomberg 2009
Kinnekule
collectie J.Dreef

Literatuur:

- Staringia 1,2 en 5
- Fossielen uit noordelijke zwerfstenen door P.Schuijf en B.Boelens
- Fossilien door G.Krumbiegel en H. Winter
- Trilobiten door H.Kowalski
- Die Eifel door H.J. Jungheim
- Gea 1983-2 Trilobieten ogen door Dr. E.N.K. Clarkson
- Gea 2001-3 themanummer Trilobieten met o.a. een artikel van F.Rhebergen over trilobieten in noordelijke zwerfstenen en een artikel over trilobieten in zuidelijk grind getiteld Limburgse trilobieten door J.W.M. Jagt
- Gea 2004-3 zeldzame devoon trilobieten uit de Belgische Ardennen
- Bohemian Trilobites door Milan Snajdr
- www.fossilmuseum.net
- www.triloswed.info